

GENERALLY RECOGNIZED PRINCIPLES AND NORMS OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL TREATIES AS AN INTEGRAL PART OF THE LEGAL SYSTEM OF UZBEKISTAN

Ganibaeva Surayya Karimberdievna

Student at the High School of Judges

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15316289>

ARTICLE INFO

Received: 24th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

International experience, court, economic dispute.

ABSTRACT

The development of international relations, the processes of globalization in the world require the application of the norms of international law and foreign law in the law enforcement processes in different countries, including the courts. In this regard, a number of practical problems arise in the emergence and resolution of various conflicts of national and international importance in the framework of the application of international law and foreign law. According to national court statistics, in the last three years, economic courts have applied international law only in the recognition and enforcement of foreign court and international arbitration decisions, and in cases complicated by a foreign element, the application of foreign law in only two cases. These indicators show that these issues are not sufficiently addressed in the context of national legislation and case law, and are relevant in the study.

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚНИНГ УМУМ ЭЪТИРОФ ЭТИЛГАН ПРИНЦИПЛАРИ ВА НОРМАЛАРИ ҲАМДА ХАЛҚАРО ШАРТНОМАЛАРИ ЎЗБЕКИСТОН ҲУҚУҚИЙ ТИЗИМИНИНГ ТАРКИБИЙ ҚИСМИ СИФАТИДА

Ганибаева Сурайё Каримбердиевна

Судьялар олий мактаби тингловчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15316289>

ARTICLE INFO

Received: 24th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

Халқаро тажриба, суд, иқтисодий низо.

ABSTRACT

Халқаро муносабатларнинг ривожланиши, жаҳондаги глобаллашув жараёнлари халқаро ҳуқуқ ва чет эл ҳуқуқи нормалари турли мамлакатларда ҳуқуқни қўллаш жараёнларида, жумладан судлар томонидан қўлланилишини тақазо этмоқда. Шу ўринда турли миллий ва халқаро аҳамиятли низолар юзага келишида ва уларни ҳал этишда халқаро ҳуқуқ ва чет эл ҳуқуқи нормаларини қўллаш доирасида бир қатор амалий муаммоларни келиб чиқмоқда. Миллий суд статистикасига асосан охирги уч йилда иқтисодий судлар томонидан халқаро ҳуқуқ нормалари фақат хорижий суд ва халқаро арбитраж қарорларини тан олиш

ва ижро этишда, чет эл элементи билан мураккаблашган ишларда эса чет эл ҳуқуқини қўллаш ҳолати фақат иккита иш юзасидан қўлланилганлиги маълум бўлди. Ушбу кўрсаткичлар мазкур масалаларнинг миллий қонунчилик ва суд амалиёти доирасида етарлича эътиборга олинмаслиги ҳамда тадқиқ этишда долзарблигини намоён қилади.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг муқаддимасига мувофиқ халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган меъёрлари устуворлиги тан олинади. Тегишли ифодалар халқаро ҳуқуқнинг устуворлигини белгилайдиган кўплаб қонунларда ҳам учрайди.

«Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунида белгиланганидек, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари умум эътироф этилган тамойиллар ва халқаро ҳуқуқ меъёрлари билан бир қаторда Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқ тизимининг таркибий қисми саналади.

Кўрсатилганлар доирасида юридик фанлар назариясида халқаро тамойиллар, меъёрлар ҳамда шартномалар билан миллий қонунчиликнинг нисбий мутаносиблиги бўйича турли фикрлар мавжуд.

Хусусан, Г.М.Даниленко келтиришича, халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган меъёрлари ички давлат ҳуқуқий ҳужжатларига нисбатан устуворликка эга эмас¹. Л.А. Окуньков, ҳисоблашча, “қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатнинг халқаро шартнома, умум эътироф этилган тамойиллар ёки халқаро ҳуқуқ меъёрлари билан тафовути юзга келган ҳолатда мазкур меъёр ва шартномада белгиланган қоидалар қўлланилади”². Л.А. Окуньков келтирган иқтибос охирида «ушбу» сўзидан кейин “тамойиллар” сўзлари келтирилмаган бўлса ҳам, бунда маъно ўзгармайди, кўриниб турибдики, бу ерда халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган тамойилларининг миллий қонунчиликдан устуворлик кучи тан олинмоқда.

О.И. Тиунов, кўрсатишича, “халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари ва нормалари, шунингдек халқаро шартномалар халқаро нормалар ва Давлат қонунлари ўртасидаги зиддият юзага келганда миллий қонунлардан устунликка эга»³, 1969 шартномалари Қонуни бўйича Вена Конвенцияси қоидаларига мурожаат қилиб, унинг позициясини оқлаш, унга кўра, “ бир томон ўз ички қонун қоидаларини шартнома бажармаганлиги учун баҳона сифатида таклиф қила олмайди”.

И.И. Лукашук халқаро ҳуқуқнинг барча эътироф этилган тамойиллари ва нормаларидан инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари билан боғлиқ бўлганларини ажратиб кўрсатади: а) бевосита таъсирга эга бўлади; б) улар қонунларнинг мазмуни, мазмуни ва қўлланилиши, қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият органлари, маҳаллий ўз-

¹ Даниленко Г.М. Применение международного права во внутренней правовой системе России: практика Конституционного Суда Российской Федерации / Государство и право, 1995. № 11. С. 123.

² Комментарий к Конституции Российской Федерации / Под. ред. Окунькова Л.А. М.: Бек, 1996.

³ Тиунов О.И. Конституционный Суд Российской Федерации и международное право / Российский ежегодник международного права, 1995. –СПб. Россия-Нева. 1996. С. 181.

ўзини бошқариш органлари фаолияти адолат билан таъминланганлигини белгилайди. Шу сабабли, ушбу муаллифнинг фикрига кўра, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари ва нормаларининг ушбу махсус гуруҳи Конституция нормаларидан камида кам бўлмаган кучга эга⁴.

Халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойилларининг бундай бўлинишига уларнинг амал қилиш кучи билан рози бўлиш қийин деб ҳисобланади, аслида-инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига оид умумий ҳуқуқ нормаларини ҳуқуқий кучдаги конституциявий нормалар билан тенглаштириб, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойиллари иерархиясини ўрнатиш билан амалга оширилади.

И. Лукашукнинг фикрига кўра, конституциявий қоидалар ва халқаро ҳуқуқнинг белгиланган умумий нормалари (жумладан, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойиллари) ўртасидаги зиддият юзага келганда, суд Конституцияда мустаҳкамланган қоидаларни қўллашда биринчи ўринга чиқиши керак. Амалда эса бу талқин ишламайди. Амалиётда эса «халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари (ва нормалари) билан зиддиятсиз яшаш муҳитини таъминлаш» мақсадида кўплаб давлатларнинг суд амалиётида эътироф этилган «халқаро ҳуқуққа дўстона муносабат» доктринаси узоқ вақт давомида вужудга келган. Унинг моҳияти шундан иборатки, халқаро ва ички ҳуқуқ нормаларини шарҳлашда ва таққослашда суд қонун чиқарувчининг халқаро-ҳуқуқий нормани бузиш ниятида эмаслигидан келиб чиқади⁵.

Умумий қоида сифатида, халқаро Адлия суди Низомининг 38 моддасига мувофиқ, халқаро амалиёт, халқаро норматив тизимининг фаолият асослари, оддий меъёр ва халқаро ҳуқуқнинг шартнома нормаси тенг ҳуқуқий кучга эга, натижада шартнома нормаси одатий нормани бекор қилиши мумкин ва иккинчиси халқаро ҳуқуқнинг шартнома нормасини ўзгартириши ёки бекор қилиши мумкин⁶.

Шу билан бирга, судлар давлат органлари халқаро ҳуқуқ нормаларини қўллашда кенг тарқалган фикрга диққат билан ёндашишлари керак, чунки халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган нормалари ва тамойиллари давлатнинг ҳуқуқий тизимида шартнома нормалари сифатида бир хил ҳуқуқий мақомга эга⁷.

Гап шундаки, халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган нормаси, *jus sogens* нормаси бўлиб, шартнома нормасини бекор қилиши мумкин. Шундай қилиб, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойиллари ўзаро зид бўлган тақдирда тегишли халқаро шартнома устидан устуворликка эга.

Фақат бу захирага билан биз давлат, шаҳар ва суд органлари ўз фаолиятида умумий халқаро ҳуқуқ нормалари шартнома нормалари билан «тенг» мақомини ва кучга эга, деб аслида давом керак, деб фикрини қабул қилиши мумкин, яъни фақат контекстида, деб одатда тан олинган меъёр ва қонунда назарда тутилган қоида ўртасидаги можаро тақдирда, амалда устувор халқаро ҳуқуқ бир умумий тан олинган нормага берилиши керак. Гарчи бу саволни анча кенгроқ кўтариш мумкин.

⁴ Лукашук И.И. Нормы международного права в правовой системе России. С.39.

⁵ Лукашук И.И. Применение норм международного права в судах государств. –СПб, 1993. –С.145.

⁶ Даниленко Г.М. Обычай в современном международном праве. М.: Наука, 1988; Лукашук И.И. Нормы международного права в правовой системе России. С.278-285.

⁷ Зимненко Б.Л. Применение норм международного права в судебной системе Российской Федерации. С.22.

Агар биз ушбу масалани хорижий мамлакатларда, масалан, Италия Конституциясининг 10 моддасига кўра, «Италия қонунчилигининг устуворлиги халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган нормаларига мос келади»⁸. Италия суд тизими халқаро ва ички ҳуқуқнинг ўзаро боғлиқлиги ҳақидаги дуалистик концепцияга амал қилади, Италиянинг халқаро шартномаси қоидалари Италиянинг миллий қонунчилигига қўшилмасдан қўлланилиши мумкин эмас.

Бунда Италияда конституционал қоида ва халқаро шартнома ўртасида коллизия пайдо бўлганда устуворлик Конституцияга берилади.

Халқаро ҳуқуқнинг умум этироф этилган тамойилларига келсак, бу масала шу нуқтаи назардан (уларнинг Конституция ва давлат қонунлари билан муносабати) Италия ҳуқуқий тизимида аниқ, расмийлаштирилган ечимга эга эмас. Бу мисол бу масалада талқин қилишнинг алоҳида аҳамиятини яна бир бор кўрсатади.

Германия Федератив Республикаси Конституциясида (25-модда) қуйидагилар келтирилган: «халқаро ҳуқуқнинг умумий нормалари Федерация қонунининг ажралмас қисмидир. Уларнинг қонунлар устидан афзаллиги бор ва бевосита федерал ҳудудида аҳолиси учун ҳуқуқ ва мажбуриятларини ишлаб чиқади»⁹. Германия Конституциясининг 100-моддасига кўра, «агар ҳуқуқий низода халқаро ҳуқуқ нормаси федерал ҳуқуқнинг ажралмас қисми эканлигига ва у тўғридан-тўғри шахс учун ҳуқуқ ва мажбуриятларни келтириб чиқармаслигига шубҳа бўлса, суд Федерал Конституциявий суднинг қарорини олиши керак».

Швейцария Конституциясида умумий халқаро ҳуқуқ ва миллий Қонунчилик ўртасидаги муносабатларга оид қоидалар аниқ кўрсатилмаган. Худди шу пайтни ўзида, Швейцария суд амалиёти қатъий оддий халқаро ҳуқуқ мамлакатда бевосита ҳаракат устуворлигини қуйидагича ифодалайди¹⁰.

Шу билан бирга, умумий халқаро ҳуқуқ нормалари ўз юридик кучи билан қонунга тенг бўлган шартнома нормаларига тенглаштирилади. Халқаро ҳуқуқ нормаси ва ички ҳуқуқ нормаси ўртасидаги зиддият юзага келганда суд қуйидаги таниқли тамойиллардан келиб чиқади: «кейинги қонун аввалги қонунни бекор қилади», «махсус қонун умумий қонунни бекор қилади».

Қўшма Штатларда халқаро ҳуқуқнинг умумий қоида билан ички норматив АКТ ўртасида зиддият юзага келса, суд ундаги қоидани қўллайди. Бу эса АҚШ Конституциясининг 2-моддаси 1-қисмида «қўшма Штатлар номидан тузиладиган ёки тузиладиган барча шартномалар мамлакатнинг олий қонуни бўлиб, ҳар бир давлатда судьялар бундай қонунга амал қилишлари шарт», деб кўрсатилган бўлишига қарамай.»

Япония Конституциясига кўра, у «мамлакатнинг Олий Қонуни бўлиб, унинг қоидаларига тўлиқ ёки қисман зид бўлган ҳеч қандай қонун, фармон, қутқарувчилар юридик кучга эга эмас. Япония томонидан тузилган шартномалар ва халқаро ҳуқуқнинг белгиланган нормаларига содиқлик билан риоя қилиш керак»¹¹.

⁸ Современные зарубежные конституции. –М., 1992.

⁹ American Journal of International Law, 1998. Vol.92. № 1. P.74. S. v. Berlin Court of Appeal.

¹⁰ American Journal of International Law, 1998. Vol. № 1. 92. P.78-80.

¹¹ Современные зарубежные конституции. –М., 1992. С.283.

Япония суд амалиёти шуни кўрсатадики, бу ерда халқаро ҳуқуқнинг умумий меъёрларини миллий қонунчилик меъёрлари олдида қўллашда устуворлигидан фойдаланилади.

Умуман, жаҳоннинг қўплаб мамлакатлари қонунчилиги ва суд амалиёти умумий халқаро ҳуқуқ меъёрлари ва қонун ўртасида тафовут пайдо бўлганда одатий ҳуқуқ меъёрларига устуворлик беради.

Шу билан бирга, мазкур муҳокаманинг ушбу бандида ўрганилган муаммолар «бевосита ҳаракат», халқаро шартномаларнинг «бевосита қўлланилиши» тушунчасига сезиларли (маълум даражада-билвосита) таъсир кўрсатади. Бу жуда тез-тез ўхшашлик эмас, балки жуда кўп, халқаро ҳуқуқ умумий тан олинган тамойилларига узатилади, лекин халқаро ҳуқуқ умумий тан олинган тамойиллари, *jus sogens* нормалари бўлиш, чунки, «тўғридан-тўғри ҳаракат» даъво кўпроқ асос бор»¹².

В.В.Терешкова инсон ҳуқуқлари масалалари бўйича умумэътироф этилган тамойиллар ва нормаларнинг устуворлиги борасида ички фаолият ва ички юрисдикция соҳасидаги халқаро ҳуқуқ нормаларининг бевосита ҳаракати ғоясини илгари суради¹³. В.Терешкова, шунингдек, «давлат ҳудудида халқаро ҳуқуқ нормаларининг бевосита қўлланилиши давлат ва унинг органлари томонидан халқаро ҳуқуқий нормаларнинг халқаро шартномаларни ҳуқуқ манбалари деб эълон қилмасдан ва ушбу нормаларни ўзгартирмасдан қўллаш тушунилади»¹⁴.

Шартномаларга келсак, бунга амалда еришиб бўлмайди, чунки бу борада ўз истагини амалга оширганда давлатнинг тегишли иродаси ифодаланган ҳуқуқий шакллари мавжуд эмас¹⁵. Лекин халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган тамойилларига нисбатан, бу жуда мумкин. Давлат ўз ҳукмронлиги остидаги субъектлар учун ҳуқуқ манбаи бўлиб хизмат қилишини эълон қилмаган бўлса ҳам, уларнинг императив табиатига асосланиб, бу тамойилларга риоя қилишни талаб қилади.

Модомики давлат у ёки бу принципти бузганлик учун халқаро-ҳуқуқий жавобгарликни олар экан, унинг ички ҳуқуқ субъектлари халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган принциплари билан таниш бўлишлари керак.

М. Коснар, кўрсатишича, «давлатлар халқаро ва миллий ҳуқуқнинг ўзаро муносабатининг расмий ва асосли жиҳатлари жиҳатидан катта манипуляторлардир», халқаро ҳуқуқда қабул қилинган мажбуриятларни бажариш усуллари ва усуларини ташкил этиш, уларнинг бузилиши халқаро ҳуқуқда назарда тутилган механизмларни фаоллаштириш орқали давлат учун халқаро ҳуқуқий жавобгарликни ўз ичига олади, ҳар қандай ички қоидаларга ҳавола қилиш ҳуқуқсиз (1969 йилги шартномалар тўғрисидаги Вена Конвенциясининг 27 ва 46-моддалари.)¹⁶. Халқаро мажбуриятларнинг Давлат томонидан ўз ички соҳасида тўсиқсиз бажарилишига

¹² Ануфриева Л.П. Соотношение международного публичного и частного права: правовые категории. М. 2002. С.284.

¹³ Терешкова В.В. Применение норм международного права в судебной системе Российской Федерации. Автореф. дисс... канд. юрид. наук / Казанский ГУ. Казань, 1998. С. 13.

¹⁴ Ўша жойда.

¹⁵ Ануфриева Л.П. Соотношение международного публичного и частного права: правовые категории. М. 2002.

¹⁶ Cosnard M. La creation normative des Etats / La mondialisation du droit/CREDIMI. Dijon. 2000. P. 159.

қандай воситалар (конституциявий ёки бошқа) ҳисса қўшиши халқаро ҳуқуқнинг предмети бўла олмайди. Шунинг учун, бу масалани ҳал қилиш (тегишли мақбул воситаларни танлаш) у ҳам бутунлай давлатларнинг ички ваколатига тегишли.

Шу билан бирга, айнан конституцияда бундай воситаларни мустаҳкамлаш ўз халқаро мажбуриятларини давлат томонидан бажаришнинг ўзига хос кафолатининг энг самарали усулини акс эттиради.

Халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари талабларига амал қилиш зарурати истисносиз барча Давлат органларига, шу жумладан судларга ҳам тегишлидир. Лекин халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган барча принциплари нотўлиқлиги билан ажралиб туради, шу сабабли судлар (шунингдек қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият органлари) уларни миллий ҳуқуқий тизимга мослаштиришга мажбур бўладилар. Шу билан бирга, суд органлари низо томонларининг, учинчи шахсларнинг эса субектив ҳуқуқ ва манфаатларига зарар етказса ҳам, низони мавжуд ҳуқуқий воситалар асосида ҳал этишнинг қонунийлигини таъминлаши шарт.

Баъзи муаллифлар ушбу қоидаларни миллий ҳуқуқий соҳадаги халқаро ҳуқуқнинг «бевосита ҳаракати» билан белгилайдилар. Бундай ёндашувнинг хатолиги қайд этадилар, хусусан, Л.П. Ануфриева¹⁷ ва С.В. Черниченко¹⁸, улар бундай режада иштирокчилар томонидан уни амалга ошириш учун махсус қонун ҳужжатини қабул қилишни талаб қилмайдиган шартнома ҳақида гапиришимиз мумкинлигини таъкидладилар, чунки унинг қоидалари батафсил ва аниқ бўлади.

И. Лукашук таъкидлаганидек, «халқаро ҳуқуқ нормаларини мамлакат қонунчилигининг бир қисми сифатида талқин қилиш жуда муҳим ўзига хосликка эга ва тобора амалий бўлиб бораётган жуда мураккаб муаммодир», «давлат органлари миллий ҳуқуқий тизимнинг бир қисми сифатида қўлланилиши учун халқаро нормани талқин қилади»¹⁹.

Бу Конституция халқаро ҳуқуқ нормаларининг умумий устуворлигини белгилаш эмас, деб таъкидлаш лозим, лекин қўллаш устувор, тегишли қонун бекор қилмайди, яъни, лекин у муайян ҳолатда халқаро шартнома нормасига зид бўлса, иккинчиси қўлланилади, қайси ҳуқуқий куч қонун маҳрум қилмайди ва у бошқа ҳолларда қўлланилади. Худди шундай, бу халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган тамойилларига ҳам тегишлидир.

Халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойиллари пайдо бўлишининг ўзиёқ «халқаро ҳамжамият», халқаро ёки жаҳон ҳуқуқи ва тартибининг мавжудлигидан далолат сифатида баҳоланиши мумкин²⁰. Бу эса муҳим хулосага олиб келади: миллий жамият ҳам мамлакат қонуни билан, халқаро ҳуқуқ ҳам жаҳон (халқаро) ҳамжамияти томонидан қўллаб-қувватланади. Шу сабабли халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари ва нормаларининг объектив моҳиятини инкор этиб бўлмайди ва

¹⁷ Ануфриева Л.П. Указ. соч. С.353.

¹⁸ Черниченко С.В. Теория международного права. В 2-х т.Т.1. Современные теоретические проблемы. М., 1999. С. 160.

¹⁹ Лукашук И.И. Указ. соч. С.119.

²⁰ Рубанов А.А. Вопросы теории международных отношений / Советское государство и право, 1991. № 10. С.102.

бу принцип ва нормаларнинг ўзи халқаро муносабатлар иштирокчилари томонидан рад этилиши мумкин эмас²¹.

Шунингдек, баъзи олимларнинг (А.П.Мовчан, Н.А.Ушаков, М.Л.Энтин) «дунё тартиби» каби тушунчаларни ажратиб кўрсатишини ёдга олиш керак, халқаро ҳуқуқий тартиб дунё тартибининг асосий мазмунини ташкил қилади²².

Бу баъзан муайян давлат ва давлатлар ҳамжамияти (халқаро ҳамжамият) жамоатчилик билан алоқалар бўйича ҳал қилувчи таъсир эга ахлоқ, ахлоқ, ахлоқ, диний догма, сиёсий ва мафкуравий муносабат нормалари каби қўшимча омиллар англатади ва баъзи олимлар «полинорматив» деб тавсифлайдилар²³.

Шундай тарзда, ҳулоса қилиш мумкинки, ички давлат ҳуқуқий тизими учун халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган принциплари, хусусан инсоннинг асосий ҳуқуқ ҳамда эркинликларини ҳимоя қилиш принципи мазкур тизим барқарорлигининг асоси саналади.

References:

- 1.1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
- 1.2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
- 2.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2023.
- 2.2. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси. – Т.: Адолат, 2020.
- 2.3. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодекси. – Т.: Адолат, 2020.
- 2.4. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси. – Т.: Адолат, 2020.
- 2.5. Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 16 октябрдаги ЎРҚ-64-сон «Ҳакамлик судлари тўғрисида»ги Қонуни.
- 2.6. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 16 февралдаги ЎРҚ-674-сон «Халқаро тижорат арбитражи тўғрисида»ги Қонуни.
- 3.1. Ануфриева Л.П. Соотношение международного публичного и частного права: правовые категории. М. 2002. С. 280.
- 3.2. Ануфриева Л.П. Международное частное право: в 3-х т. Том 1. Общая часть: Учебник. — М.: Издательство БЕК, 2002. –С. 288.
- 5.1. <https://www.lex.uz>
- 5.2. <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list>
- 5.3. <https://minjust.uz>

²¹ Ўша жойда.

²² Ўша жойда.

²³ Федотов М.А. Правовые основы журналистики / Труды по интеллектуальной собственности. М.: Спас, 2001. Т.IV.С.4-7.